

Finansuoja
Europos Sąjunga
NextGenerationEU

Individualių mokymosi paskyrų sistemoje skelbiamų neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų turinio rengimo vedlys

TURINYS

I.	MOKYMOŠI PROGRAMOS DUOMENYS	3
II.	BENDROJI INFORMACIJA	4
II. 1	Aktualumas	4
II. 2	Tikslai ir uždaviniai	4
II. 3	Pagrindiniai tikslo formulavimo principai	4
II. 4	Trukmė	6
II. 5	Tikslinė grupė ir minimalūs reikalavimai dalyviui	6
II. 6	Mokymosi būdai	6
II. 7	Įgūtų kompetencijų vertinimas	7
II. 8	Programos anotacija	7
II. 9	Mokymo kalba	7
II. 10	Skaitmeninių kompetencijų tobulinimas	7
II. 11	Mokymosi programos tikslinė paskirtis	9
III.	MOKYMOŠI PROGRAMOJE ĮGYJAMOS AR TOBULINAMOS KOMPETENCIJOS	10
IV.	MOKYMOŠI PROGRAMOS TURINYS IR METODAI, ANDRAGOGINĖS VEIKLOS PRINCIPAI	22
V.	MOKYMUŠI REIKALINGI IŠTEKLIAI	25

I. MOKYMOŠI PROGRAMOS DUOMENYS

Pats pagrindinis mokymosi programos duomuo, informuojantis apie programos turinį – jos pavadinimas. Labai svarbu jį suformuluoti tinkamą. Pavadinimas turi signalizuoti apie programos turinį, kitaip sakant, pavadinimas yra aiškiai, glaustai, tiksliai ir patraukliai pateikta bendroji programos tema. Ji paprastai formuluojama, kaip tiesioginis, tvirtinantis, skelbiantis, pateikiantis informaciją sakiny. Pavadinimas neturi būti ilgas (iki dešimties žodžių), tačiau informatyvus ir aiškus.

Rengiant programą labai svarbu apsispręsti, kokia šios programos paskirtis, atsižvelgiant į besimokančio asmens poreikius ir jo įgytų kompetencijų pripažinimo galimybę. Programoje galima nurodyti Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygį (LTKS) ir Europos kvalifikacijų sąrangos (EKS) lygmenį, tačiau atkreipiame dėmesį, kad šie laukai yra nebūtinai. Jie taikomi tik tokiu atveju, kai teikiamos programos temos orientuotos į kompetencijų, nurodytų profesiniuose standartuose ar studijų kryptių aprašuose arba kituose dokumentuose, įgijimą ar tobulinimą – tik tais atvejais, kai pateikiamas programos turinys leidžia tinkamai nustatyti nurodytus LTKS ir EKS lygmenis.

Daugiau informacijos apie LTKS ir EKS lygmenis galite rasti:

<https://www.kpmc.lt/kpmc/kvalifikaciju-formavimas/kvalifikaciju-sandara/> ;

<https://ltns.lt/lietuvos-kvalifikaciju-sandaros-lygiai/#>

Profesiniai standartai:

<https://www.kpmc.lt/kpmc/kvalifikaciju-formavimas/standartai-2/profesiniai-standartai/>

II. BENDROJI INFORMACIJA

Dalyje „Bendroji programos informacija“ nurodomas programos aktualumas, tikslai ir uždaviniai, trukmė, įvardijama tikslinė grupė, minimalūs reikalavimai dalyviui, mokymosi būdai, nurodoma, kaip bus vertinamos kompetencijos, pateikiama programos anotacija, nurodoma mokymo kalba, pažymima, jei programa skirta skaitmeninei kompetencijai įgyti ar tobulinti, aktualizuojama programos paskirtis.

II.1 Aktualumas

Šioje dalyje reikia atsakyti į klausimą, kodėl ši programa yra aktuali būsimam dalyviui, kokia nagrinėjama ar pristatoma inovacija, problema, tema leis asmeniui įgyti jam reikalingų kompetencijų ar jas patobulinti.

II.2 Tikslai ir uždaviniai

Tikslas turi turėti tiesiogines logiškas sąsajas su programos pavadinimu, uždaviniais ir jos turiniu. Jis apibrėžia programos visumą ir nurodo jos vykdymo kryptį. Tikslas turi numatyti, kokių rezultatų sieksime, jį reikia formuluoti aiškiu teiginiu, apibūdinančiu programos visumą, todėl būtina dermė su mokymo būdo pasirinkimu, žmogiškosiomis ir materialinėmis programos įgyvendinimo galimybėmis. Tikslas turi būti pasiekiamas ir pamatuojamas.

II.3 Pagrindiniai tikslo formulavimo principai

1. Konkretumas (tikslas turi būti konkretus, turi būti konkrečiai apibrėžta, kad sėkmingai baigus programą besimokantieji gebės taikyti konkrečias teorijas konkrečioje praktinėje veikloje. Norint suformuluoti konkretų tikslą, reikia atsakyti į svarbiausius klausimus: ką norite pasiekti, kaip, kada, kokiomis priemonėmis ir iš ko galima bus spręsti, kad tikslas pasiektas);

2. Galėjimas pamatuoti (tikslas turi būti pamatuojamas, nes tik taip galima fiksuoti pokytį ir nustatyti, ar pasiektas tikslas. Svarbu numatyti rodiklius, pagal kuriuos galima bus įvertinti progresą);
3. Realumas (tikslas turi būti realus, t. y. tiek programos rengėjams, tiek ir besimokantiejiems turi būti aišku, kad programos tikslus įmanoma pasiekti. Taip pat turi būti aišku, kur programos rezultatus realiai galima bus pritaikyti);
4. Prasmingumas (tikslas turi būti prasmingas, susijęs su besimokančiųjų lūkesčiais, nes tik taip mokymosi programos atrodys patraukliai ir suaugusieji bus motyvuoti jose dalyvauti);
5. Apibrėžtumas (tikslas turi būti apibrėžtas laike, kitaip sakant, susietas su mokymosi programos apimtimi).

Pagrindiniai tikslo formulavimo aspektai:

- sudaroma frazė su bendratimi (pvz., paaiškinti, išanalizuoti, pagrįsti, atskleisti, įrodyti...);
- formuluojamas pilnuoju sakiniu;
- apima tik vieną mintį, t.y. jis vienareikšmiškai formuluojamas.

Uždaviniai formuluojami konkrečiais ir tiksliais teiginiais, jie nurodo trumpalaikį tikslo dalies įgyvendinimo rezultatą, įvardijamą kaip mokymosi rezultato apibūdinimą. Uždaviniai vienas po kito išdėstomi taip, kad nuosekliai atspindėtų programos realizavimo galimybes, nes kiekvienas jų konkretizuoja ir visi jie bendrai apibrėžia programos turinį. Formuluojant programos uždavinius, skirtingai nuo tikslo, reikia taikyti į veiklą nukreiptus žodžius.

II. 4 Trukmė

Rengiant programą svarbu numatyti tikslams ir uždaviniams pasiekti būtiną trukmę. Trukmė nustatoma, atsižvelgiant į planuojamus pasiekti uždavinius, jų įgyvendinimui parengtą programos tematiką ir labiausiai tinkamus mokymo metodus. Programos trukmė nurodoma akademinėmis valandomis, kurios apima teorinį, praktinį ir savarankišką darbą. Rengiamos programos negali būti trumpesnės nei 54 akademinė valandų be savarankiško darbo. Praktiniam darbui turi būti skiriama ne mažiau kaip 70 procentų programai įgyvendinti skiriamo laiko, neskaičiuojant savarankiškam darbui skirtų valandų. Jeigu aktualu, nurodoma programos apimtis kreditais. Programos apimtis turi būti gerai įvertinta atsižvelgiant į tai, kokių kompetencijų įgijimo / tobulinimo konkrečia programa siekiama.

II. 5 Tikslinė grupė ir minimalūs reikalavimai dalyviui

Programos formoje būtina nurodyti, kokiai tikslinei grupei skirta mokymosi programa. Mokymosi programos paskirtis lemia ir reikalavimų mokymų dalyviams suformulavimą: gali būti keliami reikalavimai, susiję su jo išsilavinimu, tam tikros kalbos mokėjimu ir pan. Atkreiptinas dėmesys, kad reikalavimų dalyviams galima nekelti, tačiau būtina atsižvelgti į programos turinį.

II. 6 Mokymosi būdai

Rengiant programą labai svarbu informuoti būsimus dalyvius, koku būdu vyks mokymasis. Todėl svarbu iš karto pažymėti, koku būdu – kontaktiniu (kai darbas vyksta nurodytoje vietoje, nurodytu laiku), nuotoliniu sinchroniniu (realiu laiku naudojant komunikacijos ir bendradarbiavimo platformą (pvz., Zoom, Teams, kt.)), mišriu (kai dalis programos vyksta kontaktiniu būdu, o dalis nuotoliniu).

II. 7 Įgytų kompetencijų vertinimas

Programos rengėjai turi labai aiškiai įvardyti, kaip bus vertinamos besimokančiųjų kompetencijos baigus tam tikrą programos dalį ir visą programą, todėl būtina nusimatyti, kokia įgytų/patobulintų kompetencijų vertinimo sistema ar skalė bus taikoma, kad tinkamai būtų nustatyta, ar dalyvis įgijo / patobulino numatytas įgyti / patobulinti kompetencijas. Tinkamo įgytų/patobulintų kompetencijų vertinimo būdo pasirinkimas – vienas iš programos įgyvendinimo kokybės užtikrinimo veiksnių. Už tinkamą įgytų kompetencijų vertinimą atsakingas programos teikėjas.

II. 8 Programos anotacija

Anotacija – tai trumpas ir apibendrintas programos pristatymas. Teikėjui pirmiausia reikėtų akcentuoti temos aktualumą, poreikį, inovatyvumą. Rekomenduojama trumpai, bet argumentuotai nurodyti, kuo programa aktuali būsimam dalyviui. Anotacijoje taip pat vertėtų atskleisti ir praktinę numatomų gauti rezultatų svarbą. Akcentuoti, kokių kompetencijų dalyviai galės įgyti. Anotacijoje reikėtų nurodyti parengtos programos trukmę bei nurodyti mokymo kalbą. Būtina pažymėti, jei programa skirta skaitmeninei kompetencijai įgyti ar tobulinti. Anotacijoje būtina aktualizuoti programos paskirtį.

II. 9 Mokymo kalba

Nurodoma kalba, kuria vyks mokymai.

II. 10 Skaitmeninių kompetencijų tobulinimas

Šiandienos pasaulyje labai svarbi skaitmeninė kompetencija. Skaitmeninė kompetencija apima patikimą, kritišką ir atsakingą skaitmeninių technologijų naudojimą mokymosi, darbo ir dalyvavimo visuomenės gyvenime tikslais ir jų išmanymą. Ji apima gebėjimą naudotis informacija ir duo-

menimis, bendravimą ir bendradarbiavimą, gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis, skaitmeninio turinio kūrimą (įskaitant programavimą), saugumą (įskaitant skaitmeninę gerovę ir su kibernetiniu saugumu susijusias kompetencijas), su intelektine nuosavybe susijusius klausimus, problemų sprendimą ir kritinį mąstymą.

Skaitmeninė kompetencija suprantama kaip:

1. Informacijos ir duomenų naudojimas:

- 1.1. skaitmeninėje erdvėje ieškoti informacijos efektyviai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis;
- 1.2. atrinkti ir apdoroti labiausiai poreikius atitinkančią informaciją;
- 1.3. įvertinti informacijos vertę atsižvelgiant į jos patikimumą ir tikrumą.

2. Komunikacija ir bendradarbiavimas:

- 2.1. saugiai ir etiškai bendrauti ir bendradarbiauti, keistis informacija naudojantis skaitmeninėmis technologijomis;
- 2.2. dalyvauti visuomeninėje veikloje naudojantis skaitmeninėmis technologijomis;
- 2.3. valdyti skaitmeninę tapatybę.

3. Skaitmeninio turinio kūrimas:

- 3.1. kurti įvairių formų ir formatų skaitmeninį turinį;
- 3.2. dirbti su skaitmeniniu turiniu (paieška, atranka, analizė, kritinis vertinimas, valdymas, pertvarkymas);
- 3.3. užtikrinti autorines teises;
- 3.4. programuoti.

4. Saugumas skaitmeninėje erdvėje:

- 4.1. apsaugoti skaitmeninius duomenis ir įrenginius;
- 4.2. įvertinti skaitmeninių technologijų naudojimo poveikį sveikatai (psichinei ir fizinei);
- 4.3. įvertinti skaitmeninių technologijų naudojimo poveikį aplinkai.

5. Problemų spengimas pasitelkiant skaitmenines technologijas:

- 5.1. kūrybiškai naudoti skaitmenines technologijas problemoms/uždaviniams spręsti;
- 5.2. nustatyti skaitmeninių technologijų naudojimo spragas;
- 5.3. įsisavinti poreikius atitinkančias naujas skaitmenines technologijas.

II. 11 Mokymosi programos tikslinė paskirtis

Šiame skyriuje nurodoma, kokioms kompetencijoms – asmens bendriesiems gebėjimams ar asmens profesinės veiklos gebėjimams – įgyti ar tobulinti yra skirta programa. Nurodoma, ar programa yra: 1) Asmens bendrųjų gebėjimų tobulinimo programa; 2) Specialiuosius ugdymosi poreikius turinčio asmens bendrųjų gebėjimų tobulinimo programa; 3) Asmens profesinės veiklos gebėjimų tobulinimo programa; 4) Specialiuosius ugdymo poreikius turinčio asmens profesinės veiklos gebėjimų tobulinimo programa.

III. MOKYMOŠI PROGRAMOJE ĮGYJAMOS AR TOBULINAMOS KOMPETENCIJOS

Kompetencija – gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma, taip kompetencijos sąvoką apibrėžia Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Bendroji kompetencija – asmens gebėjimas, kurio ugdymas dažniausiai pagrįstas asmens savybėmis. Bendrosioms kompetencijoms priklauso, pvz., kūrybiškumas, analitinis mąstymas, atsakingumas, sąžiningumas, gebėjimas bendrauti ir pan.) (Aiškinamasis kvalifikacijų sistemos terminų žodynas). Profesinės kompetencijos sąvoka dažnai prilyginama funkcinės kompetencijos sąvokai. Funkcinė kompetencija – asmens gebėjimas atlikti tam tikras profesinės veiklos užduotis, veiksmus, funkcijas. (Aiškinamasis kvalifikacijų sistemos terminų žodynas). Rengiant programą svarbu nurodyti, kokios bendrosios ir profesinės kompetencijos bus įgyjamos ar tobulinamos ir kaip jos bus vertinamos, kitaip sakant, kaip bus įsitikinta, kad besimokantysis įgijo ar patobulino programoje įvardytas kompetencijas. Rengiant programą svarbu atsižvelgti į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. 819 patvirtintą prioritetinių individualių mokymosi paskyrų sistemoje teikiamų valstybės finansuojamų programų sričių sąrašą bei Europos Sąjungos Tarybos 2018 m. gegužės 22 d. patvirtintas rekomendacijas dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų. Įvardijant profesines kompetencijas, kurios bus įgyjamos arba tobulinamos programos įgyvendinimo metu, būtina atkreipti dėmesį į tai, kokiam dokumente (pvz., profesiniame standarte, studijų krypties apraše ar kitame) tokios profesinės kompetencijos įgijimas yra reglamentuotas. Kompetencijos, nurodytos programoje, turi tiesiogiai atliepti programos tematiką bei nurodytų kompetencijų tikslingo vertinimo būdo pasirinkimą.

Papildoma informacija Bendrosios kompetencijos (Europos Sąjungos Tarybos 2018 m. gegužės 22 d. rekomendacijos, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=DE>)

Šioje rekomendacijoje kompetencijos apibrėžiamos kaip žinių, įgūdžių ir nuostatų derinys, kuriame:

a) žinias sudaro faktai ir skaičiai, sąvokos, idėjos ir teorijos, kurie jau yra sukurti ir nustatyti ir kuriais grindžiamas tam tikros srities ar dalyko išmanymas;

b) įgūdžiai apibrėžiami kaip gebėjimas ir pajėgumas vykdyti procesus ir naudotis turimomis žiniomis rezultatams pasiekti;

c) nuostatos apibrėžiamos kaip nusiteikimas ir požiūris, kurio laikomasi imantis veiksmų ar reaguojant į idėjas, asmenis ar situacijas.

Bendrosios kompetencijos – tai kiekvieno asmens asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, įsidarbinamumui, socialinei įtraukčiai, darnaus gyvenimo būdui, sėkmingam gyvenimui taikiose visuomenėse, gebėjimui gyventi rūpinantis sveikata ir aktyviam pilietiškumui reikalingos kompetencijos. Jos ugdomos mokymosi visą gyvenimą – nuo ankstyvosios vaikystės visą suaugusiojo gyvenimą – kontekste formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi būdais visuose kontekstuose, be kita ko, šeimoje, mokykloje, darbo vietoje, kaimynystėje ir kitose bendruomenėse.

Visos bendrosios kompetencijos laikomos vienodai svarbiomis; kiekviena iš jų padeda sėkmingai gyventi visuomenėje. Kompetencijomis galima naudotis įvairiuose kontekstuose ir įvairiai jas derinant. Jos iš dalies sutampa ir yra tarpusavyje susijusios; vienoje srityje svarbūs kompetencijos aspektai stiprina kitos srities kompetenciją. Tokie įgūdžiai, kaip kritinis mąstymas, problemų sprendimas, komandinis darbas, bendravimo ir derybų įgūdžiai, analizės įgūdžiai, kūrybiškumas ir tarpkultūriniai įgūdžiai, yra neatsiejama visų bendrųjų kompetencijų dalis.

Orientaciniuose metmenyse nustatytos aštuonios bendrosios kompetencijos:

- raštingumo kompetencija,
- daugiakalbystės kompetencija,
- matematinė kompetencija ir gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos kompetencija,
- skaitmeninė kompetencija,
- asmeninė, socialinė ir mokymosi mokytis kompetencija,
- pilietiškumo kompetencija,
- verslumo kompetencija,
- kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencija.

1. Raštingumo kompetencija

Raštingumas – tai gebėjimas nustatyti, suprasti, reikšti, kurti ir aiškinti sąvokas, jausmus, faktus ir nuomones tiek žodine, tiek rašto forma, naudojantis įvairių dalykų ir kontekstų vaizdo, garso ir skaitmenine medžiaga. Tai gebėjimas veiksmingai, tinkamai ir kūrybiškai bendrauti ir užmegzti ryšį su kitais.

Raštingumo ugdytas yra tolesnio mokymosi ir kalbinio bendravimo pagrindas. Priklausomai nuo aplinkybių raštingumo kompetenciją galima ugdyti gimtąja kalba, mokymo kalba ir (arba) šalies ar regiono oficialiąja kalba.

Svarbiausios su šia kompetencija susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Ši kompetencija apima mokėjimą skaityti ir rašyti ir tinkamai suprasti raštu pateiktą informaciją, todėl tam būtina, kad asmuo išmanytų žodyną, funkcinę gramatiką ir kalbos funkcijas. Ji apima pagrindinių verbalinės sąveikos, įvairių literatūrinių ir neliteratūrinių tekstų tipų ir skirtingų kalbos stilių ir funkcinų stilių pagrindinių požymių išmanymą.

2. Daugiakalbystės kompetencija

Šia kompetencija apibrėžiamas gebėjimas bendraujant tinkamai ir veiksmingai vartoti įvairias kalbas. Ją ir raštingumą sudarančių įgūdžių aspektai labai panašūs: ji yra grindžiama gebėjimu suprasti, reikšti ir aiškinti sąvokas, mintis, jausmus, faktus ir nuomones tiek žodine, tiek rašto forma (klausant, kalbant, skaitant ir rašant) atitinkamoje visuomenės ir kultūros kontekstų skalėje pagal kiekvieno asmens norus ar poreikius. Kalbų kompetencijos apima istorinį aspektą ir tarpkultūrines kompetencijas. Ji priklauso nuo gebėjimo atlikti tarpininko vaidmenį skirtingų kalbų ir medijų atveju, kaip nurodyta Bendroje Europos orientacinėje sistemoje. Atitinkamais atvejais ji gali apimti gimtosios kalbos mokėjimo kompetencijų išlaikymą ir tolesnį plėtojimą, taip pat šalies oficialiosios (-ių) kalbos (-ų) išmokimą.

Svarbiausios su šia kompetencija susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos:

Šiai kompetencijai išsiugdyti reikia išmanyti įvairių kalbų žodyną ir funkcinę gramatiką bei pagrindinius verbalinės sąveikos tipus ir kalbų funkcinis stilius. Svarbu išmanyti visuomenėje įsigalėjusią tvarką, kultūrinius aspektus ir kalbų variantiškumą.

Svarbiausi šios kompetencijos įgūdžiai – tai gebėjimas suprasti žodžiu perduodamą žinią, pradėti, palaikyti ir užbaigti pokalbį, skaityti, suprasti ir rengti tekstus, atsižvelgiant į skirtingą įvairių kalbų mokėjimo lygį, pagal asmens poreikius. Asmuo turėtų gebėti tinkamai naudotis priemonėmis ir visą gyvenimą mokytis kalbų formaliojo, neformaliojo ar savaiminio mokymosi būdais.

Teigiama nuostata apima kultūrų įvairovės branginimą, domėjimąsi įvairiomis kalbomis ir tarpkultūrine komunikacija bei smalsumą jų atžvilgiu. Tai taip pat reiškia, kad atsižvelgiama į kiekvieno asmens individualias kalbines aplinkybes, įskaitant tiek pagarbą mažumų atstovų ir (arba) migrantų kilmės asmenų gimtosioms kalboms, tiek supratimą, kad šalies oficialioji kalba yra bendras sąveikos pagrindas.

3. Matematinė kompetencija ir gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos kompetencija

A. Matematinė kompetencija – gebėjimas vystyti ir taikyti matematinį mąstymą ir išvalgą sprendžiant įvairias kasdienes problemas. Ugdant gebėjimą gerai skaičiuoti, pabrėžiamas procesas, veikla ir žinios. Matematinė kompetencija skirtingu mastu apima gebėjimą ir norą naudoti matematinis mąstymo ir išraiškos būdus (formules, modelius, konstruktus, diagramas, schemas).

B. Gamtos mokslų kompetencija – gebėjimas ir noras gamtos pasaulį aiškinti naudojantis taikomomis žiniomis ir metodika, įskaitant stebėjimą ir eksperimentavimą, siekiant iškelti klausimus ir daryti įrodymais grindžiamas išvadas. Technologijų ir inžinerijos kompetencijos suvokiamos kaip šių žinių ir metodų taikymas atsižvelgiant į suvoktus žmogaus norus ar poreikius. Gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos kompetencijos apima žmogaus veiklos sukeltų pokyčių suvokimą ir piliečio asmeninę atsakomybę.

Svarbiausios su šia kompetencija susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

A. Būtinios matematikos žinios – geras skaičių, matavimo vienetų ir struktūrų, pagrindinių operacijų ir pagrindinių matematinių išraiškų mokėjimas, matematinių terminų ir sąvokų išmanymas bei klausimų, į kuriuos galima atsakyti remiantis matematika, supratimas.

Asmuo turėtų gebėti taikyti pagrindinius matematinius principus ir procesus kasdieniame gyvenime tiek buityje, tiek darbe (pvz., finansiniai įgūdžiai), taip pat sekti ir vertinti argumentų sekas. Asmuo turėtų gebėti mąstyti matematiškai, suprasti matematinius įrodymus ir bendrauti matematikos kalba bei naudotis tinkamomis pagalbos priemonėmis, įskaitant statistinius duomenis ir diagramas, ir suprasti matematinius skaitmeninimo aspektus.

Teigiama nuostata matematikos srityje yra pagrįsta pagarba tiesai ir noru ieškoti priežasčių bei vertinti jų pagrįstumą.

B. Gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos srityje svarbiausios žinios apima pagrindinius gamtos pasaulio principus, pagrindines mokslo sąvokas, teorijas, principus ir metodus, technologijas, technologinius produktus ir procesus, taip pat mokslo, technologijų, inžinerijos ir apskritai žmogaus veiklos poveikio gamtos pasauliui suvokimą. Šios kompetencijos turėtų padėti asmeniui geriau suvokti mokslo teorijų, taikymo ir technologijų privalumus, apribojimus ir pavojus plačiai visuomenei (kiek tai susiję su sprendimų priėmimu, vertybėmis, moraliniais klausimais, kultūra ir pan.).

Įgūdžiai yra šie: mokslo kaip gamtos tyrinėjimo pasinaudojant specialiomis metodikomis, įskaitant stebėjimus ir kontroliuojamus eksperimentus, proceso suvokimas, gebėjimas pasitelkti loginį ir racionalų mąstymą siekiant patikrinti hipotezę ir pasirengimas atsisakyti savo įsitikinimų, kai jie prieštarauja naujiems eksperimentų rezultatams. Tai apima gebėjimą naudoti ir valdyti technologines priemones, mašinas ir mokslinius duomenis siekiant tikslo arba ieškant įrodymais paremto sprendimo ar išvados. Asmuo taip pat turėtų gebėti atpažinti esminius mokslinio tyrimo bruožus ir pristatyti išvadas bei pagrįsti, kodėl jos padarytos.

Kompetencija apima nuostatą kritiškai vertinti ir būti smalsiam, domėjimasi etikos klausimais, saugumo ir aplinkos tvarumo sieki, visų pirma kiek tai susiję su mokslo ir technologijų pažanga, darančia poveikį pačiam asmeniui, šeimai ir bendruomenei, ir globaliais klausimais.

4. Skaitmeninė kompetencija

Skaitmeninė kompetencija apima patikimą, kritišką ir atsakingą skaitmeninių technologijų naudojimą mokymosi, darbo ir dalyvavimo visuomenės gyvenime tikslais ir jų išmanymą. Ji apima gebėjimą naudotis informacija ir duomenimis, bendravimą ir bendradarbiavimą, gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis, skaitmeninio turinio kūrimą (įskaitant programavimą), saugumą (įskaitant skaitmeninę gerovę ir su kibernetiniu saugumu susijusias kompetencijas), su intelektine nuosavybe susijusius klausimus, problemų sprendimą ir kritinį mąstymą.

Svarbiausios su šia kompetencija susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos.

Asmuo turėtų suvokti, kaip skaitmeninių technologijų naudojimas gali padėti bendrauti, būti kūrybiškam ir novatoriškam, taip pat suvokti technologijų teikiamas galimybes, jų ribotumą, poveikį ir riziką. Jis turėtų suprasti bendruosius su skaitmeninių technologijų raida susijusius principus, mechanizmus ir logiką ir išmanyti bazines įvairių prietaisų, programinės įrangos ir tinklų funkcijas ir naudojimo būdus. Asmuo turėtų kritiškai vertinti skaitmeninėmis priemonėmis teikiamos informacijos ir duomenų pagrįstumą, patikimumą ir poveikį ir suvokti teisės ir etikos principus, susijusius su skaitmeninių technologijų naudojimu.

Asmuo turėtų gebėti naudotis skaitmeninėmis technologijomis siekdamas aktyvaus pilietiškumo ir socialinės įtraukties, bendradarbiavimo su kitais ir kūrybiškumo siekiant asmeninių, socialinių ar komercinių tikslų. Įgūdžiai yra šie: gebėjimas naudoti, rasti, filtruoti, vertinti, kurti ir programuoti skaitmeninį turinį ir juo dalytis. Asmuo turėtų gebėti tvarkyti ir apsaugoti informaciją, turinį, duomenis ir skaitmeninę tapatybę, taip pat atpažinti ir veiksmingai naudoti programinę įrangą, prietaisus, dirbtinio intelekto priemones ar robotus.

Dirbant su skaitmeninėmis technologijomis ir turiniu būtina vadovautis analitiška ir kritiška, tačiau kartu smalsia, atvira ir progresyvia nuostata jų raidos atžvilgiu. Taip pat būtinas etiškas, saugus ir atsakingas požiūris į tokių priemonių naudojimą.

5. Asmeninė, socialinė ir mokymosi mokyti kompetencija

Asmeninė, socialinė ir mokymosi mokyti kompetencija – tai gebėjimas apmąstyti savo elgesį, veiksmingai valdyti laiką ir informaciją, konstruktyviai dirbti su kitais, išlikti atspariam ir valdyti savo mokymąsi ir karjerą. Ji apima gebėjimą įveikti netikrumą ir sudėtingumą, išmokti mokytis, palaikyti savo fizinę ir emocinę gerovę, išlaikyti fizinę ir emocinę sveikatą, gebėti rūpintis sveikata ir gyventi į ateitį orientuotą gyvenimą, būti empatiškam ir valdyti konfliktus įtraukiamame ir palaikymo kontekste.

Svarbiausios su šia kompetencija susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos.

Siekiant sėkmingų tarpasmeninių santykių ir socialinio dalyvavimo labai svarbu suprasti skirtingose visuomenėse ir aplinkose visuotinai priimtinius elgesio kodeksus ir bendravimo taisykles. Siekiant išsiugdyti asmeninę, socialinę ir mokymosi mokyti kompetenciją taip pat būtina turėti žinių apie tai, kas sudaro sveiką protą, sveiką kūną ir sveiką gyvenseną. Tam reikia žinoti priimtinausias mokymosi strategijas, suprasti, kokias kompetencijas reikia ugdyti, ir išmanyti įvairius būdus, kaip tą daryti, ir ieškoti prieinamų švietimo, mokymo ir karjeros galimybių ir orientavimo ar paramos.

Įgūdžiai yra šie: gebėjimas nustatyti savo pajėgumus, sutelkti dėmesį, įveikti sudėtingas užduotis, kritiškai mąstyti ir priimti sprendimus. Tai apima gebėjimą mokytis ir dirbti tiek kartu su kitais, tiek savarankiškai, organizuoti savo mokymąsi ir atkakliai jį tęsti, vertinti mokymąsi ir dalytis jo rezultatais, prireikus kreiptis pagalbos ir veiksmingai valdyti savo karjerą ir socialinius ryšius. Asmuo turėtų būti atsparus ir gebėti įveikti netikrumą ir stresą. Jis turėtų gebėti konstruktyviai bendrauti įvairiose aplinkose, dirbti komandoje ir derėtis. Tai, be kita ko, reiškia gebėjimą parodyti toleranciją, išreikšti ir suprasti skirtingus požiūrius, kurti pasitikėjimą ir jausti empatiją.

Ši kompetencija grindžiama teigiama nuostata asmeninės, socialinės ir fizinės gerovės ir mokymosi visą gyvenimą atžvilgiu. Ji taip pat grindžiama nuostata, kuriai būdingas bendradarbiavimas,

atkaklumas ir sąžiningumas. Tai apima pagarbą kitų skirtingumui ir jų poreikiams ir pasirengimą atsisakyti išankstinių nuostatų ir siekti kompromiso. Asmuo turėtų gebėti apibrėžti ir nustatyti tikslus, motyvuoti save ir ugdyti atsparumą ir pasitikėjimą siekiant mokytis visą gyvenimą ir sėkmingai tai daryti. Į problemų sprendimą orientuota nuostata sustiprina tiek mokymosi procesą, tiek asmens gebėjimą įveikti kliūtis ir keistis. Tai apima norą pritaikyti ankstesnę mokymosi bei gyvenimo patirtį ir smalsumą ieškant galimybių mokytis bei mokantis įvairiose gyvenimo situacijose.

6. Pilietiškumo kompetencija

Pilietiškumo kompetencija – tai gebėjimas veikti kaip atsakingam piliečiui ir visapusiškai dalyvauti pilietiniame ir visuomenės gyvenime suprantant socialines, ekonomines, teisine ir politines sąvokas ir struktūras, įvykius pasaulyje ir tvarumo aspektus.

Svarbiausios su šia kompetencija susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Pilietiškumo kompetencija grindžiama pagrindinių sąvokų ir reiškinių, susijusių su individu, grupe, darbo organizacijomis, visuomene, ekonomika ir kultūra, išmanymu. Tam reikia suvokti bendras Europos vertybes, išvardytas Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje. Tai apima žinias apie naujausius įvykius, taip pat kritinį požiūrį į pagrindinius šalies, Europos ir pasaulio istorijos įvykius. Be to, tai apima socialinių ir politinių judėjimų tikslų, vertybių ir politikos išmanymą, taip pat žinias apie tvarias sistemas, visų pirma klimato kaitą ir demografinius pokyčius pasaulio lygmeniu ir pagrindines jų priežastis. Itin svarbios yra žinios apie Europos integraciją, taip pat Europos ir pasaulio įvairovės ir kultūrinio tapatumo suvokimas. Tai apima supratimą apie Europos visuomenių daugiakultūrius ir socialinius bei ekonominius aspektus ir tai, kaip šalies kultūrinis tapatumas daro poveikį Europos tapatumui.

Pilietiškumo kompetencijos įgūdžiai yra susiję su gebėjimu veiksmingai bendrauti su kitais

asmenimis bendrojo ar visuomeninio intereso labui, įskaitant darnų visuomenės vystymąsi. Tai apima kritinio mąstymo ir konstruktyvaus problemų sprendimo įgūdžius, taip pat įgūdžius plėtoti argumentus ir konstruktyvų dalyvavimą bendruomenės veikloje, taip pat priimant sprendimus visais – nuo vietos ir nacionalinio iki Europos ir tarptautinio – lygmenimis. Tai taip pat apima gebėjimą naudotis tiek tradicinių, tiek naujų formų žiniasklaidos priemonėmis ir kritiškai jas vertinti bei su jomis sąveikauti, taip pat suvokti žiniasklaidos vaidmenį ir funkcijas demokratinėje visuomenėje.

Pagarba žmogaus teisėms kaip demokratijos pagrindui yra būtina siekiant suformuoti atsakingą ir konstruktyvią nuostatą. Konstruktyvus dalyvavimas apima norą dalyvauti demokratiniam sprendimų priėmimo procese visais lygmenimis ir pilietinėje veikloje. Tai apima socialinės ir kultūrų įvairovės, lyčių lygybės ir socialinės sanglaudos rėmimą, darnų gyvenimo būdą, taikos ir nesmurtinės kultūros propagavimą, pasirengimą gerbti kitų privatumą ir prisiimti atsakomybę už aplinką. Domėjimasis politine, socialine ir ekonomine raida, humanitariniais mokslais ir tarpkultūrine komunikacija yra būtinas siekiant būti pasirengusiam tiek įveikti išankstines nuostatas ir prireikus siekti kompromiso, tiek užtikrinti socialinį teisingumą bei sąžiningumą.

7. Verslumo kompetencija

Verslumo kompetencija – tai gebėjimas imtis veiksmų, iškilus galimybėms ir remiantis idėjomis, ir paversti jas kitiems svarbiomis vertybėmis. Ji grindžiama kūrybiškumu, kritiniu mąstymu ir problemų sprendimu, iniciatyvumu, atkaklumu ir gebėjimu dirbti bendradarbiaujant siekiant planuoti ir valdyti projektus, turinčius kultūrinę, socialinę ar finansinę vertę.

Svarbiausios su šia kompetencija susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos:

Verslumo kompetencijai išsiugdyti reikia žinoti, kad esama įvairių aplinkybių ir galimybių paversti idėjas veiksmais vykdant asmeninę, socialinę ir profesinę veiklą, ir suvokti, kaip jos atsiranda. Asmuo turėtų žinoti ir suprasti projektų – tiek procesų, tiek išteklių – planavimo ir valdymo metodus. Jis turėtų išmanyti ekonomiką ir suvokti socialines ir ekonomines galimybes ir problemas, su kuriomis susiduria darbdavys, organizacija ar visuomenė. Jis taip pat turėtų suprasti etikos principus ir darnaus vystymosi iššūkius, taip pat suvokti savo paties pranašumus ir trūkumus.

Verslumo įgūdžiai grindžiami kūrybiškumu, kuriam būdinga vaizduotė, strateginis mąstymas, problemų sprendimas ir gebėjimas kritiškai ir konstruktyviai mąstyti vykstant dinamiškiems kūrybos procesams ir diegiant inovacijas. Jie apima gebėjimą dirbti savarankiškai ir bendradarbiaujant komandoje, sutelkti išteklius (žmones ir daiktus) ir palaikyti veiklą. Tai, be kita ko, apima gebėjimą priimti finansinius sprendimus, susijusius su išlaidomis ir verte. Itin svarbus yra gebėjimas veiksmingai bendrauti ir derėtis su kitais, įveikti netikrumą, neaiškumą ir riziką priimant pagrįstus sprendimus.

Verslumo nuostatai būdingas iniciatyvumas, tarpininkavimas, progresyvumas, drąsa ir atkaklumas siekiant tikslų. Tai apima norą motyvuoti kitus ir vertinti jų idėjas, empatiją, rūpinimąsi žmonėmis ir pasauliu ir atsakomybės prisiėmimą laikantis etiško požiūrio visais proceso etapais.

8. Kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencija

Kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencija – supratimas ir atsižvelgimas į tai, kaip įvairiose kultūrose įvairiomis meno ir kitomis kultūros formomis kūrybiškai išreiškiamos ir perteikiamos idėjos ir prasmės. Tai susiję su siekiu suprasti, kurti ir išreikšti savo idėjas ir mintis apie savo vietą ar vaidmenį visuomenėje įvairiais būdais ir įvairiuose kontekstuose.

Svarbiausios su šia kompetencija susijusios žinios, įgūdžiai ir nuostatos

Šiai kompetencijai reikia išmanyti vietos, nacionalinę, regiono, Europos ir pasaulio kultūras ir raišką, įskaitant jų kalbas, paveldą, tradicijas ir kultūros produktus, taip pat suprasti, kaip tos raiškos formos gali turėti įtakos viena kitai ir asmens idėjoms. Tai apima supratimą apie įvairius idėjų perteikimo tarpusavyje būdus, kuriais naudojasi rašytinių, spausdintinių ir skaitmeninių tekstų, teatro, kino, šokio, žaidimų, meno ir dizaino, muzikos, ritualų, architektūros, įskaitant mišrias formas, autoriai, dalyviai ir auditorija. Reikia suvokti kintantį savo tapatumą ir kultūros paveldą pasaulyje, kuriam būdinga kultūrų įvairovė, taip pat kaip menas ir kitos kultūros formos gali padėti stebėti ir kartu formuoti pasaulį.

Įgūdžiai apima gebėjimą empatiškai išreikšti ir aiškinti metaforines ir abstrakčias idėjas, potyrius ir emocijas ir gebėjimą tai daryti įvairiomis meno ir kitomis kultūros formomis. Įgūdžiai taip pat apima gebėjimą nustatyti asmeninę, socialinę ar komercinę vertę sukuriančias galimybes ir jomis pasinaudoti pasitelkiant meno ir kitas kultūros formas ir gebėjimą dalyvauti kūrybos procesuose tiek savarankiškai, tiek kolektyviai.

Svarbu laikytis atviros nuostatos kultūros raiškos įvairovės atžvilgiu ir ją gerbti ir kartu laikytis etiško ir atsakingo požiūrio į intelektualinę ir kultūrinę nuosavybę. Teigiama nuostata taip pat apima domėjimąsi pasauliu, atvirumą ir gebėjimą įsivaizduoti naujas galimybes ir norą dalyvauti kultūros veikloje.

IV. MOKYMO SI PROGRAMOS TURINYS IR METODAI, ANDRAGOGINĖS VEIKLOS PRINCIPAI

Programos turinys yra prielaida ir priemonė pasiekti keliamą tikslą. Rengiant kvalifikacijos tobulinimo programą ir formuojant jos turinį, reikėtų kiekvienam iškeltam uždaviniui parengti ir atitinkamą mokomojo turinio skyrių su konkrečiomis temomis. Programos formoje turi būti pateiktas glaustas temos aprašymas, nurodyta, kokie metodai bus taikomi ir kokios planuojamos įgyti ar patobulinti kompetencijos. Kompetencijos turi sutapti su ankstesnėje dalyje nurodytomis. Rekomenduojama detaliai išskirti kompetencijas, kurių gali įgyti programos dalyviai, parinkti tinkamus mokymo(si) modelius (mokymo(si) metodus ir būdus) bei pasirinkti jų įvertinimo būdus rengiant programą. Reikėtų nepamiršti, kad vieni mokymo(si) modeliai padeda įgyti žinių ir supratimą, kiti labiau padeda įgyti gebėjimų ir įgūdžių, tretieji naudingi vertybinėms nuostatomis formuoti. Numatant tikėtinas kompetencijas, reikia akcentuoti ir mokymo(-si) metodus, kuriuos programos rengėjai taikys savo veikloje.

Pildant mokymosi programos planą prie kiekvienos temos – temos turi sutapti su ankstesniame skyriuje įvardytomis – nurodoma, kuriai temai kiek valandų skiriama. Valandas reikėtų išskirti į teorines ir praktinio. Taip pat numatyti laiką įgytų kompetencijų ir gebėjimų įvertinimui (įskaitai, atsiskaitymui, savarankiško darbo pristatymui ir t.t.). Rekomenduojama, kad trečdalis programos kontaktinio darbo laiko būtų skiriama teorijai, o du trečdaliai – praktiniams gebėjimams ugdyti.

Andragoginės veiklos principai

Mokymo ir mokymosi metodų paskirtis – padėti besimokančiajam aktyviai mokytis, kontroliuoti, struktūruoti, plėtoti, gilinti informacijos ir idėjų supratimą. Mokymosi metu ypač svarbu skatinti besimokančiųjų bendradarbiavimą, kad jie galėtų prisiimti atsakomybę už savo ir kitų mokymąsi, mokytis vieni kitų padedami, tai lemia tinkamas metodų pasirinkimas. Besimokantieji suaugusieji

paprastai žino, ko siekia, todėl dirbant su besimokančiais suaugusiais asmenimis, būtina taikyti mokymo būdus, skatinančius besimokančiųjų motyvaciją mokytis.

Atkreiptas dėmesys į suaugusiųjų mokymo/si metodikos klausimus, ypač akcentuojant mokymo/si aplinkos, proceso planavimo, poreikių nustatymo, tikslų ir uždavinių, mokymo turinio, mokymo metodų, vertinimo skirtumus. Pagrindinės suaugusiųjų mokymo/si ypatybės: asmeninės savybės, didėjantis besimokančiojo savarankiškumas, patirtis, pasirengimas mokymuisi ir motyvacija. Mokymosi motyvacijos reikšmė suaugusiojo gyvenime įgauna naują prasmę, nes sąmoningas ir subrendęs žmogus turi suformuotus gyvenimo tikslus ir sąmoningą pasirengimą spręsti problemoms, iš vidaus stimuliuojamoms poreikio tobulėti ir siekti naujų žinių bei gebėjimų.

Labai svarbu pasirinkti tinkamus mokymo metodus, kurie skatintų įsitraukimą, mokant suaugusiuosius svarbu, kad besimokantysis galėtų pasidalyti savo patirtimi, būtų motyvuotas mokytis. Atkreiptinas dėmesys į lektoriaus/mokytojo vaidmenį dirbant su suaugusiais, kai lektorius tampa labiau mokymosi pagalbininku, moderatoriumi, mokymosi veiklos vedėju, o ne informacijos perteikėju.

Pagrindiniai suaugusiųjų mokymosi principai sietini su šiais dalykais, lemiančiais mokymo metodų pasirinkimą (parengta pagal Malcolm S. Knowles, Edwood F. Holton III, Richard A. Swanson *Suaugęs besimokantysis: klasikinis požiūris į suaugusiųjų švietimą*, 2007):

1. prieš pradėdant mokytis, suaugusiesiems privalu žinoti, kodėl jiems to reikia;
2. labai svarbus paties suaugusiojo indėlis į mokymosi procesą – savivadus mokymasis;
3. ankstesnė besimokančiojo patirtis – tai turtingas mokymosi šaltinis;
4. paprastai suaugusieji būna pasirengę mokytis, kai pajunta poreikį susitvarkyti su gyvenimiškomis situacijomis arba atlikti tam tikrą užduotį;

5. suaugusiųjų mokymasis susijęs su gyvenimu, mokymasis – tampa procesu, kurio metu ugdomi gebėjimai ir keliamas jų lygmuo, siekiant maksimaliai jais pasinaudoti;
6. suaugusiųjų besimokančiųjų motyvacija yra veikiau vidinė nei išorinė.

V. MOKYMUISI REIKALINGI IŠTEKLIAI

Rengiant programą, svarbus yra pasirengimas vykdyti neformalųjį suaugusiųjų švietimą:

1. Kompetentingi lektoriai (reikalavimai, keliami mokymosi programą vykdančioms asmenims);
2. Mokymui reikalingi materialiniai ir metodiniai išteklių.

Programos lektoriams keliami reikalavimai yra ir programos kokybės požymis. Programos lektorių patirtis ir kompetencijos, jas patvirtinančių įrodymų turi būti pakankamai.

Programoje būtina pateikti detalius mokymui reikalingų materialinių ir metodinių išteklių, atitinkančių numatomą mokytis dalyvių skaičių bei programos tikslus ir uždavinius, aprašymus. Mokymui reikalingi materialiniai ir metodiniai išteklių, naudojami mokymo procese (nurodyti, jei taikoma):

1. Mokymo patalpos (jei vyksta kontaktiniai mokymai);
2. Įranga (kokia įranga bus naudojama);
3. Mokymo šaltiniai (būtina nurodyti mokymo šaltinius, pvz., literatūros, metodinės medžiagos sąrašai);
4. Kitos priemonės (nurodomos priemonės, pvz., nuotolinio kalbų mokymo klasė, filmavimo įranga ir pan.).

Už programos turinį ir jos įgyvendinimą atsako programą rengęs teikėjas. Visi mokymosi programos formos laukai turi būti užpildyti korektiškai, pateiktas turinys turi būti tikslus ir aiškus, sąvokos šiuolaikiškos, naudojami šaltiniai patikimi. Kalba turi būti taisyklinga.

